

KIRKKOKÄSIKIRJAN TEKSTEJÄ VIITOTULLA PUHEELLA

Katariina Pesola
Opinnäytetyö, kevät 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus
Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Pesola, Katariina. Kirkkokäsikirjan tekstejä viitotulla puheella. Kevät 2015, 48 sivua, 6 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, tulkki (AMK).

Opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistyö. Opinnäytetyössä translitteroitiin ja kuvattiin viitotulle puheelle Isä meidän -rukous, Herran siunaus, uskontunnustus ja kymmenen käskyä. Nämä kirkkokäsikirjan tekstit tulivat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon internetsivuille materiaaliksi. Videoilla on viitottu ja puhuttu teksti samaan aikaan.

Tavoite oli saada viitotun puheen käyttäjille internetiin käytettäväksi hyödyllistä materiaalia. Tämän opinnäytetyön kautta osa kirkkokäsikirjan teksteistä on saavutettavissa myös viitotun puheen käyttäjille.

Opinnäytetyön ensimmäinen työvaihe oli materiaaliin tutustuminen, minkä jälkeen tuli translitterointi ja kuvaaminen. Opinnäytetyössä tavoitteena oli myös selvittää, onko viitotussa puheessa mahdollista käyttää hengellistä rekisteriä samalla tavalla kuin viittomakielessä, vai jääkö käänös vain kielen pintatasolle.

Videot onnistuivat hyvin, ja niihin voi olla tyytyväinen. Viittomavalintoihin olisi ollut paljon eri vaihtoehtoja, mutta videoista kuitenkin muodostui sellaiset, että ne ovat kaikille sopivia. Tavoite uuden materiaalin tuottamisesta viitotun puheen käyttäjille toteutui.

Asiasanat: viitottu puhe, kirkkokäsikirja, Isä meidän -rukous, uskontunnustus, Herran siunaus, kymmenen käskyä, saavutettavuus, translitterointi

ABSTRACT

Pesola, Katariina. Texts from the Church handbook transliterated into signed speech. 48 p., 6 appendices. Language: Finnish. Spring 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language interpreting. Degree: Interpreter.

The aim of this thesis was to transliterate texts from the Church handbook into signed speech. The texts used were the Lord's Prayer, the confession of faith, the blessing of the Lord and the Ten Commandments. The product can be found from the Internet page of the Evangelical Lutheran Church of Finland. The texts are spoken and signed simultaneously.

The objective was to create material for the users of signed speech. The user group of signed speech keeps increasing, and not a lot of material exist to their use online. These texts are already translated into sign language, so it was important to have it in signed speech as well.

Furthermore, one of the key things was to solve whether it is possible to use the register of the religious signing while using signed speech as it in Finnish Sign Language. According to the results of the thesis, that seems to be partly possible since it was possible to translate the deeper meaning of the texts as well, not just the language superficially.

One aim was to make a transliteration that is suitable for all users. This thesis succeeded in that. The thesis also succeeded in its main goal – making new material for signed speech users.

Key words: signed speech, the Church handbook, The Lord's prayer, confession of faith, blessing of the Lord, Ten Commandments, accessibility, transliteration

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Hengellinen viittomisen rekisteri	7
2.2 Keskeiset käsitteet.....	8
2.2.1 Viitottu puhe	8
2.2.2 Translitterointi.....	10
2.2.3 Saavutettavuus.....	11
3 KIRKKOKÄSIKIRJA JA SEN TEKSTIT	14
3.1 Isä meidän -rukous	14
3.2 Herran siunaus	16
3.3 Uskontunnustus.....	17
3.4 Kymmenen käskyä	18
4 TRANSLITTEROINNIN TYÖVAIHEET JA ANALYSOINTI	20
4.1 Materiaaliin tutustuminen.....	20
4.2 Harjoittelu ja translitterointi	21
4.3 Työn kuvaaminen	27
4.4 Translitteroinnin analysointi	28
5 POHDINTA	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	36
LIITE 1: Isä meidän -rukous.....	36
LIITE 2: Herran siunaus	38
LIITE 3: Uskontunnustus.....	39
LIITE 4: Kymmenen käskyä	41
LIITE 5: Viitotun puheen suositukset.....	44
LIITE 6: Videot	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jossa translitteroidaan Kirkkokäsi-kirjan tekstejä viitotulle puheelle. Videoitu tuote tulee internettiin Suomen evankelisluterilaisen kirkon sivuille materiaaliksi. Käsiteltävät tekstit ovat Isä meidän -rukous, Herran siunaus, Uskontunnustus ja kymmenen käskyä. Valmiissa tuoksessa on samanaikaisesti sekä viitottu että puhuttu teksti.

Työllä on selkeä yhteys työelämään, sillä viitotulla puheella tehdyille materiaaleille on suurta tarvetta. Kuulovammaisille lapsille asennetaan yhä useammassa tapauksessa sisäkorvaistutteita, jolloin he voivat kuulla puhetta. Tulevaisuudessa viitotun puheen käyttö viittomakielen sijaan tulee todennäköisesti entisestään lisääntymään. (Fast & Kalela, 2006.)

Isä meidän -rukous, uskontunnustus, Herran siunaus ja kymmenen käskyä ovat kaikki käännettyinä suomalaiselle viittomakielelle Suomen evankelisluterilaisen kirkon internetsivuilla. Opinnäytetyön kautta nämä tekstit ovat saavutettavissa myös viitotun puheen käyttäjille.

Turun Diakonia-ammattikorkeakoulun puolesta ohjaajani on yliopettaja Terhi Rissanen. Opinnäytetyöni työelämäohjaajana toimii kuurojen pappi ja saavutettavuuden ja kommunikaation asiantuntija Riitta Kuusi. Työn tilaaja on Kirkkohallitus, josta myös opinnäytetyön idea tuli. Halusin tarttua tähän aiheeseen, sillä se vaikutti mielestäni selkeältä aiheelta. Viitottu puhe ja selkeä viittominen on myös ollut vahvuuteni, joten uskalsin tarttua aiheeseen. Halusin tehdä työn, jossa pystyn tekemään konkreettisen tuotteen.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

Kirkollisia tekstejä on internetissä suomalaisella viittomakielellä mutta ei viitotulla puheella. Tarvetta viitotun puheen materiaalille kuitenkin olisi, sillä viitotun puheen käyttäjäryhmä kasvaa jatkuvasti (Fast & Kalela, 2006). Opinnäytetyö on ajankohtainen ja hyödyllinen, ja hyöty on käytännönläheinen, sillä tuote on viitotun puheen käyttäjille esteettömästi löydettävissä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon internetsivuilta. Opinnäytetyön aihe tuli kirkkohallituksen pyynnöstä, joten työllä on todellinen tarve. Tavoitteena on saada kirkkokäsikirjan tekstejä saavutettavammiksi viitotun puheen käyttäjille.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat kaikki viitotun puheen käyttäjäryhmät, joita pääasiassa ovat kuuroutuneet ja huonokuuloiset (Fast & Kalela 2006). Kuuroutuneella tarkoitetaan henkilöä, joka on menettänyt kuulonsa puheen oppimisen jälkeen. Kuuroutuneeksi luokitellaan henkilö, jonka kuulonalenema on yli 85 dB ja/tai puheenerotuskyky on alle 50 %. On arvioitu, että Suomessa on kuuroutuneita henkilöitä noin 3000. (Laurén 2006, 200.) Huonokuuloinen puolestaan on henkilö, jolla on jonkinasteinen kuulonvajaumus. Huonokuuloinen saattaa käyttää kuulokojetta, tai pärjätä ilman. Kuulokojeen hyötyyn vaikuttaa aina kuulovamman laatu, vaikeusaste sekä olosuhteet. (Laurén 2006, 199.)

Viitotun puheen käyttäjiä voi kuitenkin olla hyvinkin monessa eri ryhmässä esimerkiksi kuurosokeissa, sisäkorvaistutteen käyttäjissä ja kuulevissa kommunikaatiohäiriöisissä (Fast & Kalela 2006). Kuurosokeudella tarkoitetaan kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmää (Suomen Kuurosokeat ry 2013). Kuurosokea henkilö määritellään sekä näön että kuulon perusteella. Kuurosokeus voi siis ilmetä eriasteisena. Osa saattaa olla täysin kuuroja ja täysin sokeita, kun taas osalla voi olla kuulon- ja/tai näönjäänteitä. Kuurosokeita arvioidaan olevan Suomessa noin 850. (Lahtinen 2006, 183.) Henkilöt, jotka ovat aikuisena saaneet sisäkorvaistutteen, ovat vaikeasti huonokuuloisia tai kuuroutuneita. Sisä-

korvaistute ei palauta henkilön kuuloa, eli jos laite on pois päältä, henkilö on edelleen kuuroutunut tai vaikeasti huonokuuloinen. Vuonna 2005 aikuisia sisäkorvaistutteen käyttäjiä oli 193, ja heidän määränsä kasvaa jatkuvasti. (Laurén 2006, 200.) Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen Tietojärjestelmien kehitys ja tuki -yksikkö on poiminut hoitoilmoitusrekisteristä 1990–2002 syntyneet henkilöt, joille oli asennettu sisäkorvaistute vuosien 1997–2010 aikana. Heitä oli yhteensä 176, joista 91 oli naisia ja 85 miehiä. (Martikainen & Rainò 2014, 11.) On hyvä muistaa, että joillekin viitottu puhe on käytössä vain apuna, kun taas toiset käyttävät sitä lähes päivittäin (Fast & Kalela 2006).

Myös tulkkiopiskelijat voivat hyötyä käännöksistä. Koska viitottu puhe lukeutuu virallisesti kielensisäiseen tulkkaukseen, työni kirjallisen osion kohderyhmänä ovat sekä viittomakielen että puhevammaisten tulkeiksi opiskelevat, viittomakielen ja puhevammaisten tulkit ja kaikki, jotka ovat kiinnostuneita viitotun puheen oppimisesta ja sen käytöstä. Näitä videoita voi hyödyntää monella eri tavalla. Kyseisistä teksteistä näkee monia eri versioita viitotulla puheella, mutta tämän työn kautta näitä tekstejä voisi viittoa yhtenäisemmin. Videot voivat olla myös mallina kun seurakunta viittoo näitä yhdessä.

2.1 Hengellinen viittomisen rekisteri

Viittomakielessä on selkeästi hengellinen rekisteri. Opinnäytetyö pyrkii ainakin osittain vastaamaan siihen, onko sama mahdollista myös viitotulla puheella vai jääkö hengellisten tekstien tulkkaus ja käännös viitotulla puheella vain kielen pintatasolle. Opinnäytetyössä yksi tavoite on selvittää, pystyykö viitotulla puheella menemään syvemmälle tasolle kielen sisään ja kääntämään myös syvempää kuin sanasanaista merkitystä. Koska hengellistä rekisteriä on tietääkseni tutkittu hyvin niukasti, käsittelen opinnäytetyössäni aihetta myös tulkkauksen näkökulmasta, jolloin sitä voi myös soveltaa käännösten tekemiseen.

Hengellisessä tulkkauksessa tulkki on vaikean tehtävän edessä. Erityisalan käsitteistö poikkeaa arkisen kielen käsitteiden käytöstä, mikä vaatii huolellista val-

mistautumista. Esimerkiksi käsitteen ”Isä” merkitys hengellisessä tekstissä on eri verrattuna arkikieleen. Jumalanpalveluksiin voi valmistautua, ja näin ollen suoriutua tehtävä teknisesti hyvin, mutta onnistumiseen vaikuttaa muitakin asioita. Hyvään suoritukseen vaaditaan, että tulkki hallitsee hengellisen kielen käyttökontekstin, kuten jumalanpalveluksen kulun ja ymmärtää sen osien merkityksen. Esimerkiksi on tärkeää, että tulkki tietää, milloin rukous alkaa, jotta hän pystyy ilmaisemaan viittomalla ja rukousasennolla, kädet ristissä, sen alkamisen. (Riihimäki 1993 51–52.)

Tulkille voi olla haastavaa välittää puhujan ilmaisutapaa. Erityisesti vapaissa hengellisissä tilaisuuksissa saatetaan käyttää vahvoja tunteella ladattuja esitystapoja. Virsien tulkkauksessakin toivotaan tulkin välittävän tunnelmaa ja rytmiä. (Riihimäki 1993, 52.)

2.2 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä on kahdeksan: viitottu puhe, kirkkokäsikirja, Isä meidän -rukous, uskontunnustus, Herran siunaus, kymmenen käskyä, saavutettavuus ja translitterointi. Termejä käyttäessä ja niitä määriteltessä tulee olla tarkka, sillä esimerkiksi viitotusta puheesta on käytetty useita eri termejä.

2.2.1 Viitottu puhe

Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, joka tukee huulitalukua (Kuulokynnys 2009b). Viitotusta puheesta voidaan käyttää myös termiä viitottu suomi. Termiä viitottu suomi käytetään pääosin 1980-luvun teoksissa, mutta sen jälkeen on käytetty enemmän termiä viitottu puhe. (Fast & Kalela 2006.) Sen takia myös tässä opinnäytetyössäni tulen käyttämään vakiintuneempaa termiä ”viitottu puhe”. Työssäni päädyin pitkän harkinnan jälkeen siihen, että puhun samaan aikaan kuin viiton, enkä nauhoita viittomista ja puhetta erikseen, joten termi viitottu puhe sopii tähän opinnäytetyöhön paremmin. (ks. sivu 23).

Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, jonka pohjana ovat puhuttu kieli ja puhutun kielen rakenteet. Viitotun puheen vastaanottaja lukee huulilta, joten selkeä huulio on viittojalle tärkeää. Menetelmässä käytetään siis viittomakielen viittomia, mutta myös sormiaakkosia ja joitain viittomakielen kieliopin rakenteita. (Laurén 2006, 215.)

Viitotussa puheessa tuotetaan yhtä aikaa viittomia ja suomenkielistä huuliota tai puhetta. Pääasiassa viitotun puheen käyttäjäryhmiä ovat esimerkiksi huonokuuloiset tai kuuroutuneet henkilöt, jotka ovat alkaneet opiskella viittomakieltä vasta aikuisena, jolloin viittomakielen taito ei ehkä ole riittävä, jotta pystyisi vastaanottamaan vain sitä. Viitottua puhetta käyttävät usein henkilöt, joilla on vahva suomen kielen taito. Heidän on helpompaa ottaa vastaan viitottua puhetta, kun se on selkeää ja rauhallista. Huuliossa on selkeyden lisäksi näyttävä myös sanat oikeilla loppupäätteillä. Kuten viittomakielessäkin, ei viitotussa puheessakaan tarvitse viittoa ihan kaikkia pikkusanoja, kuten ja, tai, että. Nekin sanat kuitenkin näkyvät huuliossa. (Laurén 2006, 215–216.)

Kuuloliiton Viitotun puheen työryhmä on tehnyt viitottuun puheeseen liittyen niin sanotut uudet suositukset, joiden mukaan kaikkea puhuttua ei tarvitse viittoa (Liite 5). Näin ollen ne sanat, jotka viitotaan, ehtii viittoa rauhallisemmin ja selkeämmin. Kaikki käyttäjät eivät ole omaksuneet näitä uusia suosituksia. (Laurén 2006, 216.) Opinnäytetyössä on täytynyt miettiä, minkälaisia kompromisseja pystyy käännöksessä tekemään, mutta lähtökohtaisesti on järkevämpää noudattaa pääasiassa näitä viimeksi julkaistuja suosituksia. Tulkkaustilanteessa tulkin tulisi ottaa huomioon yksilöllisesti asiakkaan toiveet tulkkaustavassa, mutta tätä opinnäytetyötä tehdessä tuli miettiä käännöstä, joka sopii kaikille. Tässä opinnäytetyössä tuli myös huomioida jo tehdyt viittomakieliset käännökset ja se, kuinka paljon niistä otettaisiin mallia käännökseen.

Jätin työssäni viitotun puheen suositusten mukaan kaikki pikkusanat pois. Omistavaa olla-verbiä voi käyttää suositusten mukaan tarvittaessa, mutta työs-

säni en käyttänyt sitä. Sormituksissa käytin vain alkukirjaimia, sillä sanoja ei olisi pystynyt sormittamaan tarpeeksi rauhallisesti niin, että tekstien rytmi olisi säilynyt. Alkukirjainsormiaakkosviittomia käytin sanoissa Pontius Pilatus (P-P) ja Maria (M). Tämä sama ratkaisu on tehty viittomakielisessäkin uskontunnustuksessa (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a).

2.2.2 Translitterointi

Vaikka viitotun puheen tulkkaus on viittomakieleen perustuva menetelmä, se on silti kielensisäistä tulkkausta, sillä viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli (Laurén 2006, 219). Kielensisäisellä tulkkauksella tarkoitetaan sitä, että tekstin merkitys tulkitaan saman kielen avulla (Tieteen termipankki 2015a). Kuulonhuoltoliiton viitotun puheen suosituksissa kerrotaan, että: ”Viitottu puhe on huulitaluvun tutkimenetelmä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa.” (Liite 5.)

Viitotun puheen erikoislaatuisuus, jossa on sekä puhuttu että visuaalinen kieli käytössä samanaikaisesti herättää myös pohdinnan siitä, onko suomen kielen tekstin kääntäminen viitotulle puheelle edes varsinaisesti kääntämistä, sillä prosessissa ei käännetä kieleltä toiselle. Toisaalta se ei välttämättä ole myöskään tulkkausta, sillä tulkkaus on usein hetkellistä eikä sitä yleensä tallenneta (Hytönen ja Rissanen 2006, 23). Kääntämisessä ja tulkkauksessa siirretään lähdekielellä tuotettu teksti kohdekielelle (Keltanen 1998, 10).

Suomenkielistä tekstiä viitotulle puheelle siirrettäessä kyseessä on kuitenkin lähinnä translitterointi eli sanasanainen käänös, sillä lähde- ja kohdekieli ovat samat (suomi), mutta kielen ilmaisumuoto on eri (Keltanen 1998, 11). Näin on esimerkiksi kirjoitustulkkauksessa, jossa puhuttua kieltä tuotetaan kirjoitukseksi joko sanasanaisesti tai referoiden. Translitteroinniksi kutsutaan lähtökielisen tuotoksen koodaamista samalle kielelle mutta eri modaliteetille eli aistialueelle. (Keltanen 1998, 11). Viitotun puheen tapauksessa puhe näkyy huuliosta eli audiitiivinen puhe siirtyy visuaaliseen modaliteettiin. Käännöstieteessä translitterointi

tarkoittaa saman kielen sisällä tapahtuvaa viestin uudelleenmuokkausta toiseen asuun, kuten esimerkiksi puheen siirtämistä kirjoitusasuun (Tieteen termipankki 2015b).

Viitotussa puheessa on kyse myös intersemioottisesta eli eri merkkijärjestelmien välillä tapahtuvasta viestin siirtämisestä tai kääntämisestä (Tieteen termipankki 2015c; Terhi Rissanen, henkilökohtainen tiedonanto 23.4.2015). Viitotun puheen tapauksessa translitterointi ei kuitenkaan ole vain sanojen koodaamista puhutusta kielestä viittomiin, vaan se edellyttää myös viittomakielen taitoa. (Keltanen 1998, 11). Sen vuoksi translitteroidun tekstin näkeminen, ei välttämättä avaa alkuperäistä tekstiä selvästi (ks. liitteet 1–4 työn lopussa). Omassa työssäni huomasin konkreettisesti sen, ettei translitterointi ole vain koodaamista, vaan se on merkitysten etsimistä, ja se vaatii ymmärrystä myös viittomakielestä.

2.2.3 Saavutettavuus

Saavutettavuuteen liittyy oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Perustuslaissa (17. §, 3. mom) todetaan: ”Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.” (Suomen perustuslaki 1999.)

Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, miten eri käyttäjäryhmien tarpeet huomioidaan toiminnassa. Termillä viitataan lähinnä yleisiin asenteisiin. (Kuulokynnys 2009a.) Saavutettavuudella pyritään siihen, että kaikilla olisi mahdollisuus osallistua helposti ja esteettömästi. Sen lisäksi, että mahdollisuudet osallistua paranevat kieli-, kulttuuri- ja vammaisvähemmistöjen osalta, se auttaa myös esimerkiksi ikääntyneiden tai lastenvaunujen kanssa kulkevien mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

Saavutettavuus tarkoittaa jokaisen yhdenvertaista kohtelua, jolloin ketään ei saa asettaa huonompaan asemaan syntyperän, iän, vamman, sukupuolen tai henki-

lön ominaisuuksiin liittyvän asian perusteella. Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla esteitä, jotka voivat liittyä aisteihin, tiedotukseen, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksenteossa oleviin puutoksiin. Tärkeintä on, että kulttuuripalvelun tuottajat ja rahoittajat ovat tietoisia esteistä ja keinoista niiden vähentämiseksi. Useimpien saavutettavuuden ja esteettömyyden ongelmat johtuvat tietämättömyydestä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

Jokaisella ihmisellä on myös oikeus osallistua seurakunnan toimintaan haluaamalla tavalla ja kokea olevansa osa seurakuntaa. Kirkko ottaa huomioon ihmisten tarpeet, jotta jokaisella olisi osallistumiseen tasavertaiset mahdollisuudet. Esimerkiksi seurakunnan tiloihin on asennettu induktiosilmukka, jonka avulla monien on helpompi kuulla. (Kirkkohallitus i.a.) Induktiosilmukka on esimerkiksi kokoustiloissa käytettävä järjestelmä, joka poistaa häiriöäänet ja tuo mikrofonia kautta puhujan äänen suoraan kuulolaitteeseen. (Lahtinen 2006). Puheet ovat saatavilla teksteinä tai tekstitettyinä, valaistus on riittävää, viittomakielisiä käännöksiä on saatavilla ja paljon materiaalia on myös selkokielisenä. (Kirkkohallitus i.a.)

Kirkkohallitus sai kirkolliskokoukselta vuonna 2009 tehtäväksi laatia kirkon saavutettavuusohjelman. saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma, sisältää osallisuuden ja yhdenvertaisuuden teologiset perusteet sekä näkökulmia, kuinka esteitä voi poistaa. saavu sisältää myös konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Saavutettavuus perustuu kirkon olemukseen ja tehtävään, ja saavutettavuusohjelmassa todetaan osuvasti: ”Saavutettavuus ei ole jonkun erityisryhmän etujen ajamista tai vain joillekin erikoistuneille kirkon työntekijöille kuuluvaa työtä. Kyse on kirkon perustehtävästä ja uskollisuudesta tuon tehtävän toteuttamisessa. Vain kaikille avoin kirkko on uskottava Kristuksen kirkko. Saavutettavuuden ja esteettömyyden eteen on tehtävä jatkuvasti työtä.” (saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma i.a.)

Opinnäytetyössä kääntämäni tekstit ovat nähtävissä viitotulla puheella Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www.sakasti.fi-sivuilla. Kyseisillä sivuilla on panostettu saavutettavuuteen ja huomioitu erityisryhmät. Saavutettavuus-sivuilla on tietoa erilaisista vammaisryhmistä ja materiaaleja esimerkiksi rippikoulun pitäjille.

3 KIRKKOKÄSIKIRJA JA SEN TEKSTIT

Opinnäytetyössä käsiteltävät tekstit ovat Isä meidän -rukous, Herran siunaus, uskontunnustus ja kymmenen käskyä. Nämä neljä tekstiä (Liitteet 1–4) valikoituivat Kirkkohallituksen pyynnöstä. Kyseiset tekstit ovat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sivuilla suomalaiselle viittomakielelle käännettyinä, joten niiden koettiin tärkeäksi olla siellä myös viitotulla puheella.

Kirkkokäsikirjassa määritellään ja annetaan ohjeet, miten jumalanpalveluselämää seurakunnissa vietetään. Kirkkokäsikirja on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen hyväksymä. Kirkkokäsikirja jakautuu kolmeen osaan: Jumalanpalvelusten kirja, Evankeliumikirja ja Kirkollisten toimitusten kirja 1–3. Jumalanpalvelusten kirjaan kuuluvat keskeiset jumalanpalveluskaavat, ja niihin sisältyvät rukoukset ja messusävelmät. Evankeliumikirja sisältää kirkkovuoden pyhäpäivien raamatuntekstit, rukoukset ja virsisuosituksia. Kirkollisten toimitusten kirjan ensimmäiseen osaan kuuluvat kasuaalitoimitukset eli toimitukset, joista säädetään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä. Toinen osa sisältää virkaan vihkimiset ja asettamiset. Kolmanteen osaan kuuluu muun muassa rukoushetken kaava sekä raamatuntekstejä ja rukouksia. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.) Tulkin on tarpeen olla tietoinen kirkkokäsikirjasta ja sen sisällöstä tulkatessaan hengellisiä tilaisuuksia. Tulkki saa kirkkokäsikirjasta tietoa, jonka avulla on helpompi esimerkiksi valmistautua tulkkaukseen.

Alla olen jokaista tekstiä esittelevän alaluvun alkuun lisännyt käsittelemäni tekstit sellaisina kuin ne ovat kirkkokäsikirjassa ja Katekismuksen internetsivuilla kaikkien saatavilla.

3.1 Isä meidän -rukous

”Isä meidän, joka olet taivaissa.

Pyhitetty olkoon sinun nimesi.

Tulkoon sinun valtakuntasi.
 Tapahtukoon sinun tahtosi,
 myös maan päällä niin kuin taivaassa.
 Anna meille tänä päivänä
 meidän jokapäiväinen leipämme.
 Ja anna meille meidän syntimme anteeksi,
 niin kuin mekin anteeksi annamme niille,
 jotka ovat meitä vastaan rikkoneet.
 Äläkä saata meitä kiusaukseen,
 vaan päästä meidät pahasta.
 Sillä sinun on valtakunta
 ja voima ja kunnia iankaikkisesti.
 Aamen.” (Matt. 6:9–13; Luuk. 11:2–4)
 (Katekismus i.a.)

Jeesus sanoi opetuslapsilleen: ”Rukoillessanne älkää hokeko tyhjää niin kuin pakanat, jotka kuvittelevat tulevansa kuulluiksi, kun vain latelevat sanoja. Älkää ruvetko heidän kaltaisikseen. Teidän Isänne kyllä tietää mitä te tarvitsette, jo ennen kuin olette häneltä pyytäneetkään. Rukoilkaa te siis näin: Isä meidän, joka olet taivaissa! Pyhitetty olkoon sinun nimesi...” (Raamattu, Matt. 6:7–9.)

Jeesuksen opettamaa Isä meidän -rukousta eli Herran rukousta rukoillaan kaikissa kristillisissä kirkkokunnissa. Isä meidän -rukous lausutaan aina messuissa, monissa rukoushetkissä ja usein kirkollisissa toimituksissa. Se on myös tärkeä osa katekismusta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c.)

Kirkolliskokouksen hyväksymään kirkkokäsikirjaan kuuluu luterilaisen kirkon käyttämä sanamuoto, mutta myös ekumeeninen sanamuoto. Ekumeeninen tarkoittaa asuttua maata, maailmaa ja maanpiiriä, ja se on kaikkea toimintaa, jonka tarkoitus on edistää kirkkojen yhteyttä. Ekumenia tulee sanasta *oikoumene*, joka on kreikkaa. Ekumeenisessa versiossa rukouksen loppu lausutaan seuraavasti:

”Anna meille tänä päivänä jokapäiväinen leipämme. Ja anna meille anteeksi velkamme, niin kuin mekin annamme anteeksi velallisillemme. Äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta. Sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti. Aamen.” (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c.)

3.2 Herran siunaus

”Herra siunatkoon teitä ja varjelkoon teitä.
Herra kirkastakoon kasvonsa teille ja olkoon
teille armollinen. Herra kääntäköön kasvonsa
teidän puoleenne ja antakoon teille rauhan.
Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.
Aamen.” (4. Moos.6:24–26)
(Katekismus i.a.)

Siunauksilla tarkoitetaan kristillisen näkemyksen mukaan Jumalan läsnäoloa ja huolenpitoa. Kun Jumala oli päättänyt luomistyönsä, hän siunasi ihmisen ja kaiken muunkin elollisen, joten siunaukset liittyvät tapahtumiin, joissa Jumalan rakkaus näkyy erityisesti. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.d.)

Aikanaan Herran siunaus eli Aaronin siunaus (4. Moos. 6:24–26) kuului israelilaiseen temppelijumalanpalvelukseen, ja se otettiin kirkossa jumalanpalveluskäyttöön vasta kun Martti Luther laittoi sen latinan- ja saksankieliseen messuunsa. Pappi laulaa tai lausuu Herran siunauksen ja seurakunta vastaanottaa sen laulamalla tai lausumalla lopuksi aamen. Kaikki kirkolliset toimitukset ja jumalanpalvelukset loppuvat aina siunaukseen, johon kuuluu kristillisen näkemyksen mukaan trinitaarinen eli Pyhään kolminaisuuteen viittaava päätös. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.d.)

3.3 Uskontunnustus

”Minä uskon Jumalaan,
Isään, Kaikkivaltiaaseen,
taivaan ja maan Luojaan,

ja Jeesukseen Kristukseen,
Jumalan ainoaan Poikaan,
meidän Herraamme,
joka sikisi Pyhästä Hengestä,
syntyi neitsyt Mariasta,
kärsi Pontius Pilatuksen aikana,
ristiinnaulittiin, kuoli ja haudattiin,
astui alas tuonelaan,
nousi kolmantena päivänä kuolleista,
astui ylös taivaisiin,
istuu Jumalan, Isän, Kaikkivaltiaan,
oikealla puolella
ja on sieltä tuleva tuomitsemaan
eläviä ja kuolleita,

ja Pyhään Henkeen,
pyhän yhteisen seurakunnan,
pyhain yhteyden,
syntien anteeksiantamisen,
ruumiin ylösnousemisen
ja iankaikkisen elämän.”

(Katekismus i.a.)

Credo on latinaa, ja sillä tarkoitetaan uskontunnustusta. Suomeksi käännettynä *credo* tarkoittaa minä uskon. Messussa seurakunta vastaa uskontunnustuksella Jumalan puhutteluun. Uskontunnustus on kirkon julkinen tunnustautuminen to- tuuteen ja Jumalan hyvien tekojen ylistämistä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.e.)

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa on kolme uskontunnustusta. Ne ovat apostoli- nen (Apostolicum), Nikean (Nicaeum) ja Athanasiuksen uskontunnustus. Liturgi- sessä käytössä ovat apostolinen ja Nikean uskontunnustukset, joista ensim- mäistä käytetään usein kasteessa ja messun yhteydessä. (Suomen evankelis- luterilainen kirkko i.a.e.) Tässä opinnäytetyössä on translitteroitu apostolinen uskontunnustus.

Liturgia tulee kreikan kielen sanoista *laos* ja *ergon* ja tarkoittaa jumalanpalvelus- ta. Liturgia tarkoittaa kansan työtä, mutta myös työtä kansan hyväksi. Jumalan- palveluksessa siis seurakunta palvelee Jumalaa, mutta Jumala palvelee myös seurakuntaa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.g.)

3.4 Kymmenen käskyä

”1. Minä olen Herra, sinun Jumalasi. Sinulla ei saa olla muita jumalia.

2. Älä käytä väärin Herran, Jumalasi nimeä.

3. Pyhitä lepopäivä.

4. Kunnioita isääsi ja äitiäsi.

5. Älä tapa.

6. Älä tee aviorikosta.

7. Älä varasta.

8. Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi.

9. Älä tavoittele lähimmäisesi omaisuutta.

10. Älä tavoittele lähimmäisesi puolisoa, työntekijöitä, karjaa äläkä mitään, mikä hänelle kuuluu.”

(Katekismus i.a.)

Kymmenen käskyä eli dekalogi pohjautuu Raamattuun. Kun Mooses oli johtamassa Israelin kansaa Egyptistä luvattuun maahan, Jumala antoi lain Moosekselle. Nämä kymmenen käskyä ilmaisevat sen, mitä ihmisen tulee tehdä ja mitä ei tule tehdä. Martti Lutherin Ison katekismuksen mukaan ne ovat lakeja ja vaatimuksia, jotka velvoittavat elämään Jumalan tahdon mukaan. Kymmenen käskyä kuitenkin paljastaa ihmisen turmeltuneisuuden, mutta käskyt tuovat ihmisen takaisin Jumalan luo. Kolme ensimmäistä käskyä liittyy ihmisen ja Jumalan väliseen suhteeseen, kun taas käskyt 4–10 koskevat ihmisten välisiä suhteita ja lähimmäisen rakkauteen liittyviä moraalisia velvoitteita. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.f.)

4 TRANSLITTEROINNIN TYÖVAIHEET JA ANALYSOINTI

Seuraavissa alaluvuissa kuvaan opinnäytetyön työvaiheita materiaaliin tutustumisesta työn kuvaamiseen ja analysointiin. Työvaiheet etenivät osittain limittäin ja lopulta myös hieman muuttuivat, sillä kuvasin alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen kaksi harjoitusversiota.

4.1 Materiaaliin tutustuminen

Tulostin tekstit paperille, jotta pystyin lukemaan tekstejä ajasta ja paikasta riippumatta, ja samalla mietin alustavasti viittomia. Kuuntelin teksteistä eri versioita Youtubesta ja viitoin niitä samalla. Huomasin puhujienkin lukevan tekstejä eri rytmeillä.

Materiaaliin tutustumista helpotti tekstien tutuus. Katsoin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon internetsivuilta myös viittomakielisiä käännöksiä. Viittomakieliset versiotkin olivat ennestään tuttuja, mutta pyrin kiinnittämään enemmän huomiota nimenomaan viittomavalintoihin omia translitteraatioita silmällä pitäen. Vaikka tekstit olivat ennestään tuttuja ja osasin ne ulkoa, ei ollut helppoa yhdistää siihen viittomista. Materiaaliin tutustuessani yritin muistaa tekstit vielä paremmin, jotta pystyisin lukemaan ne automaattisesti, eikä kuvausvaiheessa kuluisi aikaa siihen, etten muista tekstejä.

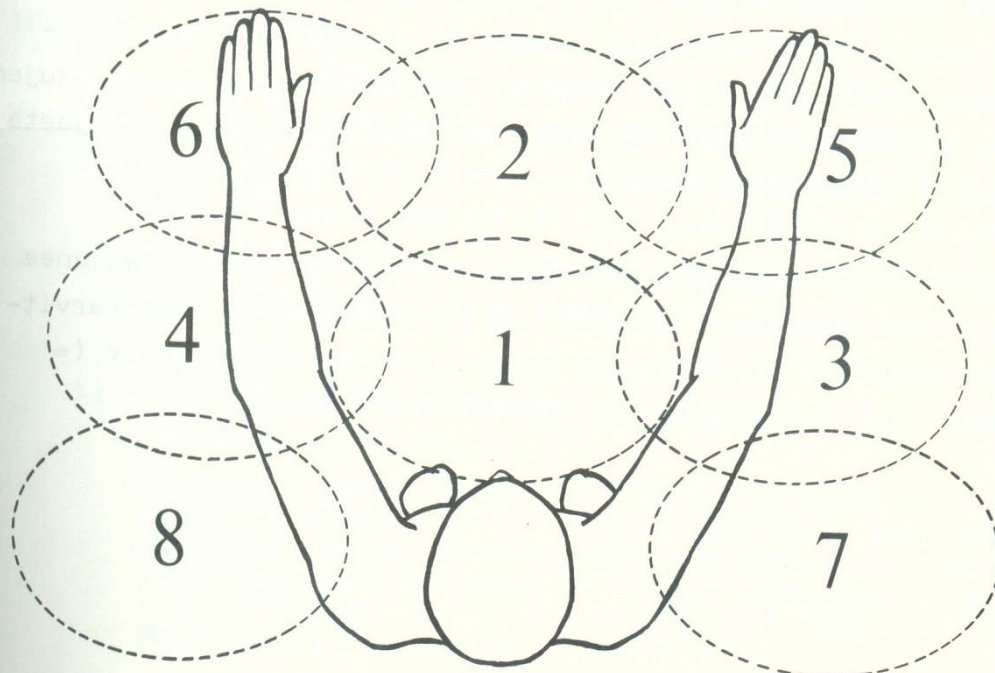
Koska kyseisistä teksteistä on tehty jo viittomakieliset versiot, oli suotavaa käyttää osittain samoja viittomia, jotta viitotun puheen tuotos olisi mahdollisimman samantyylinen. Viittomakielisissä versioissa oli kuitenkin poikettu lähdetekstistä niin paljon, että samojen viittomien käyttäminen oli ajoittain hankalaa.

4.2 Harjoittelu ja translitterointi

Translitteroin tekstit mekaanisesti glosseiksi. Glossit ovat yleinen ja maailmalla laajalle levinnyt tapa merkitä muistiin viittomia tai viitottuja jaksoja. Viittomaan viitataan yhdellä, viittoman perusmerkitystä vastaavalla sanalla. Glossit kirjoitetaan sanan perusmuodossa. Jos viittomalle ei ole olemassa yhtä sanaa, joka vastaisi sitä, voidaan myös käyttää useampaa sanaa (esimerkiksi EI-VIELÄ). Glossit merkitään suuraakkosilla, jotta ne erottuvat puhutun kielen sanoista. (Savolainen 2000.)

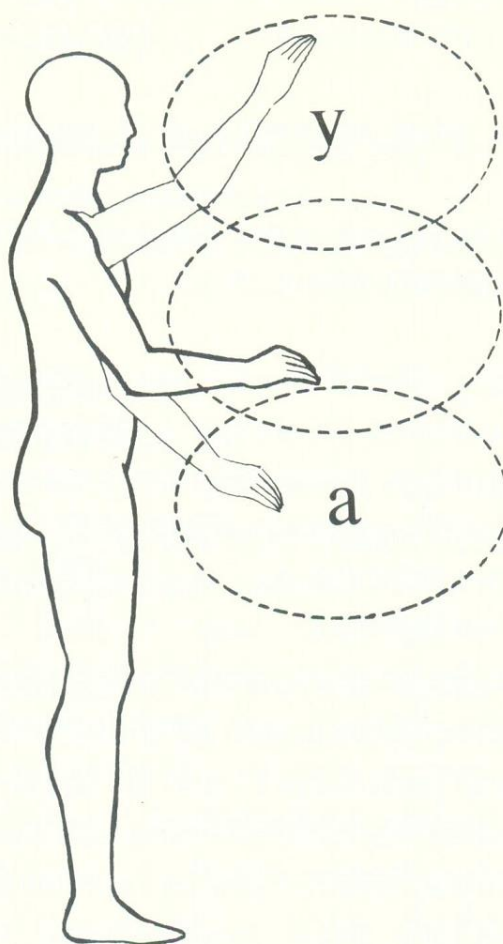
Käytin translitterointiin apuna Excel-taulukkoa. (Liitteet 1–4: Isä meidän -rukous, Herran siunaus, uskontunnustus, kymmenen käskyä.) Ensimmäisessä sarakkeessa on tekstit, joiden viereen translitteroin oikeat viittomat vastaamaan sanoja. Lisäksi Excel-taulukoihin on merkitty toisto, liike/paikka ja muut tiedot. Huuliota ei viitotussa puheessa tarvinnut merkitä, sillä se on automaattisesti aina sama kuin puhutussa kielessä. Excelissä merkitty ”liike/paikka” -kohtien selitykset on kuvattu alla olevissa kuvissa Paunun mukaan:

Viittomatilan kahdeksan aluetta ylhäältäpäin katsottuna:

KUVA 1. Viittomatilan kahdeksan aluetta ylhäältäpäin katsottuna (Paunu 1983, 31)

Viittomatilan perustaso sekä ylätaso (y) ja alataso (a):

KUVA 2. Viittomatilan perustaso, ylätaso (y) ja alataso (a) (Paunu 1983, 33)

Harjoittelin käännöksiä läpi ja kuuntelin Isä meidän -rukousta, uskontunnustusta ja Herran siunausta, jotta saisin niihin oikean rytmin. Vaikka tekstit olivat kaikki tuttuja ja moneen kertaan kuultuja, oli rytmin oppiminen vaikeaa.

Käännösten harjoittamisen jälkeen kuvasin ensin harjoitusversiot. Näiden harjoitusversioiden tarkoitus oli nähdä videolta oma viittominen, jotta pystyin paremmin selvittämään, mitä voisin parantaa. Videolta näkyi paremmin esimerkiksi, onko asennossa, huuliossa, katseessa tai joissain viittomissa korjattavaa. Vaikka tekstit olivat tuttuja ennestään, pyysin varmuuden vuoksi apua kuvausti-

lanteeseen. Uskontunnustuksen ja kymmenen käskyn kuvaamisessa toinen opiskelija luki tekstit ääneen, jolloin en joutunut keskittymään niin paljon siihen, kuinka tekstit etenevät. Pystyin tulkkamaan käännökset ja keskittymään itse viittomiseen. Isä meidän -rukoukseen ja Herran siunaukseen en tarvinnut taustapuhujaa.

Kuvaamisen jälkeen poistin Adobe Premiere -ohjelman avulla taustalta videon äänen ja äänitin itse puheen videoiden päälle. Päädyin harjoitusversioiden jälkeen siihen, että lopullisessa käänöksessä puhun ja viiton itse samanaikaisesti, jotta ääni ja viittomat tulevat täysin yhtä aikaa. Koin myös editoinnin sen verran hankalaksi, että oli sujuvampaa saada heti sekä ääni että viittominen tiedostoon.

Sain palautetta neljältä eri asiantuntijalta tässä vaiheessa, minkä jälkeen pystyin muokkaamaan vielä ratkaisuja. Palautetta sain molemmilta ohjaajiltani, sekä kahdelta pitkään viittomakielen tulkkeina toimineilta henkilöiltä, joista toinen on toiminut myös kuurojen diakoniatyöntekijänä. Kuvasin harjoitusversiot Diakoniammattikorkeakoulun tulkkausstudioissa, joten esimerkiksi valaistukset tuli huomioitua ennen varsinaisia kuvauksia. Pyysin palautetta katseesta, asennosta, ilmeistä, huuliosta, viittomien selkeydestä, viittomavalinnoista ja rytmistä. Harjoitusversioiden jälkeen korjasin ylimääräiset toistot pois, korjasin viittomavirheet ja harjoittelin vielä katseen käyttöä. Huuliota harjoittelin, jotta se olisi selkeä, mutta huuliokaan ei saisi olla yliartikuloitu, sillä silloin se ei ole luonnollinen ja siitä voi olla jopa vaikeampi saada selvää. Luotin siihen, että puhuessani sanoja ääneen, sanon sanat loppuun asti, jolloin myös huulioon tulee kaikki päätteet näkyviin. Pyrin myös tekemään kaikki viittomat niin, etteivät ne sijoittuisi huulion eteen. Olen työni lopussa analyysin alaluvussa käsitellyt sitä, miten mielestäni onnistuin huulion ja viittomien osalta.

Harjoitusversioiden jälkeen muutin vielä paljon viittomavalintoja. Tekstissä viitataan viittomien artikkeleihin Suomen viittomakielten verkkosanakirja – Suvissa (Suomen viittomakielten verkkosanakirja – Suvi). Isä meidän -rukouksessa haastava kohta oli esimerkiksi ”tapahtukoon Sinun tahtosi”. Viittomakielisessä

versiossa viitotaan TOTEUTUA. Viitoin harjoitusversiossa TAPAHTUA (artikkeli 641), mutta sain palautetta, että voisiko viittoman muuttaa TOTEUTUA. Pohdin tätä pitkään ja olin sitä mieltä, että ”toteutua” on merkitykseltään osuvampi tähän yhteyteen, mutta koska kyse on viitotusta puheesta ja on olemassa viittoma sille sanalle, jota rukouksessa käytetään, niin on parempi käyttää sitä. Huulio ja viittoma olisivat olleet liikaa ristiriidassa, jos olisin käyttänyt viittomaa TOTEUTUA, niin päätin johdonmukaisuuden vuoksi käyttää sanasanaista vastinetta TAPAHTUA (artikkeli 641).

Isä meidän -rukouksessa hankala kohta oli myös ”äläkä saata meitä kiusaukseen vaan päästä meidät pahasta”. Viittomakielisessä versiossa viitotaan: TIE PAHA LANGETA LANGETA ÄLÄ AUTTAA OIKEA SUUNTA. Harjoitusversiossa käytin KIUSATA-viittomaa (artikkeli 694), joka tuntui kömpelöltä, mutta olin päätenyt siihen, koska se oli suora, sanakirjoista löytyvä vastine suomen kielen sanalle. Muutin kuitenkin harjoitusversion jälkeen viittoman samaan kuin viittomakielisessä versiossa eli LANGETA, mutta toistamatta viittomaa ja käyttäen molempia käsiä. En tullut tässä vaiheessa ajatelleeksi, että olisin voinut käyttää myös toisenlaista HOUKUTELLA-viittomaa, jossa etusormilla vedetään viittojaan päin. Tätä Eino Savisaari käytti omassa käännöksessään (Hely Perttula, henkilökohtainen tiedonanto 23.4.2015). Toisaalta en olisi siihen varmaan päätenytkään, sillä mielestäni siinä tekijä ja kohde ovat ristiriidassa. Viittomasta saattaa saada kuvan, että viittova henkilö itse houkuttelisi. LANGETA-viittomassa on selvää, että viittova henkilö joudun kiusaukseen.

Isä meidän -rukouksen kohtaan ”anna meille meidän” oli monia eri vaihtoehtoja. Tämän olisi voinut ratkaista viittomalla jokaisen viittoman erikseen ja lisäämällä vielä OMA-viittoman (artikkeli 45) loppuun. Päädyin kuitenkin käyttämään AN-TAA-viittomaa siten, että se suuntautui viittomakielessä Jumalan paikaksi valikoidusta paikasta 3y:stä eli viistosti etuoikealta ylhäältä kohti viittojaa, eli se sisälsi jo merkityksen siitä, että ”meille” annetaan ylhäältä.

Vaihdoin myös rukouksen lopussa käytettävän ”sillä”-sanan kohdassa ”sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti”. Käytin ensin viittomaa KOSKA (artikkeli 100), koska olin ajatellut, että suomenkielisellä ”sillä”-sanalla tarkoitetaan sitä. Tällä loppuylistyksessä käytetyllä ”sillä”-sanalla ei kuitenkaan tarkoiteta syy-seuraussuhdetta, vaan se on erillinen lisäys (Riitta Kuusi, henkilökohtainen tiedonanto 22.4.2015). Päädyin käyttämään samaa viittomaa kuin viittomakielisessä versiossa eli viittomaa NYT (artikkeli 180).

Uskontunnustuksessa haastavinta viittomavalinnoissa oli ”astua alas” ja ”astui ylös”-kohdissa. Harjoitusversiossa käytin viittomia ASTUA (artikkeli 214), YLÖS ja ALAS. Se tuntui kuitenkin kömpelöltä ja lopulta päädyin tässäkin käyttämään samaa ratkaisua kuin viittomakielisessä käännöksessä, eli SEISTÄ viittomaa, jossa oikea käsi on vasemman käden kämmenellä ja laskeutuu siitä joko alas tai nousee ylös (YLÖSNOUSEMUS, artikkeli 810). Samaa ratkaisua käytin ylösnousemuksen kääntämisessä. Uskontunnustuksessa käytin paljon kaksiosaisia viittomia, joista mietin, ovatko ne täysin viitottuun puheeseen sopivia. Esimerkiksi verbin ”tunnustaa” päädyin lopulta viittomaan TUNNUSTAA (artikkeli 682, mutta vain yhdellä kädellä) + JULISTAA, vaikka aluksi käytin vain yhtä verbiä TUNNUSTAA. JULISTAA-viittoma perässä on kuitenkin kuvaava, joten se sopii tähän yhteyteen. Kyseessä oli seriaaliverbi eli kahden verbin yhdistelmä, jossa kaksi tai useampi verbi ikään kuin jakaa huomion keskenään. Ne valottavat verbin kertomasta tilanteesta, tapahtumasta tai prosessista eri näkökulmia. (Rissanen 1998, 233.) Omassa esimerkissäni alkuosa eli TUNNUSTAA (artikkeli 682) kertoo lähteen ja jälkiosa eli JULISTAA kertoo kohteen.

Herran siunauksessa päädyin käyttämään ”kääntäköön kasvonsa”-kohdassa enemmän visuaalista ratkaisua, sillä tässä yhteydessä ”kääntää”-sanalle ei ole olemassa merkitykseltään samaa viittomaa. Käytin samaa ratkaisua kuin viittomakielisessä versiossa, eli ihmisen kasvoja edustava kämmen käsimuotona kohti kasvoja. Suomalaisessa viittomakielessä kämmen edustaa neliömäisiä litteitä esineitä ns. luokansoittimena eli klassifikaattorina (Hytönen & Rissanen

2006, 21). Käännöksessäni oli siis selvä viittomakielen kielioppielementti käytössä.

Kymmenen käskyä oli käännöksistä helpoin siinä mielessä, että käskyt ovat melko suoraviivaisia eivätkä sisällä niin sanottuja piilomerkityksiä, jolloin ne voi kääntää suoraan viitotulle puheelle sanasanaisesti. Kaikille sanoille oli omat viittomat, joita pystyi käyttämään. Yhdeksännessä ja kymmenennessä käskyssä käytetään sanaa tavoitella (9. Älä tavoittele lähimmäisesi omaisuutta ja 10. Älä tavoittele lähimmäisesi omaisuutta, työntekijöitä, karjaa äläkä mitään, mikä hänelle kuuluu.) Aluksi käytin viittomaa TAVOITE, jossa oikea käsi lähtee otsalta ja päätyy vasemman käden kämmeneen. Vaihdoin vielä juuri ennen viimeisiä kuvauksia viittoman kuitenkin toiseen TAVOITELLA-viittomaan, jossa kämmeniä hierotaan yhteen toistaen. Tämä viittoma on kuvaavampi ja tarkoittaa juuri jonkin asian tavoittelemista.

4.3 Työn kuvaaminen

Työn kuvaamista varten varasin tulkkausstudion Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Turun toimipisteestä, kokonaiseksi päiväksi. Kuvaamiseen meni lopulta vain neljä tuntia. Kuvaamista helpotti se, että olin päättänyt puhua ja viittoa samaan aikaan.

Työn kuvaamisen jälkeen ilmeni vielä muutamia kohtia, jotka piti korjata, joten kuvasin käännökset vielä kolmannen kerran. Tässä vaiheessa päädyimme ohjaajien kanssa siihen, että Kirkkohallituksen tiloissa Helsingissä laadusta tulisi parempaa, joten menin heidän tiloihinsa kuvaamaan. Kirkkohallituksessa saatiin myös tiedostomuoto heti sellaiseksi, joka toimii heidän internetsivuillaan. Sain myös Riitta Kuusen lopulliseen kuvaukseen auttamaan, jolloin sain tilanteeseen jonkun, joka pystyi heti arvioimaan tuotoksen ja kertomaan, pitäisikö ottaa uusi

otos. Itse ei välttämättä kuvatessa huomaa kaikkia pieniä virheitä. Kuvauksia helpottivat ammattitaitoiset henkilöt, jotka kuvasivat ja editoivat videot.

Työn lopulliseen kuvaamiseen meni muutama tunti. Muistin tekstit hyvin ulkoa, mikä nopeutti kuvauksia. Kuvauksen aikana muutimme vielä muutamia kohtia, mutta pystyin vielä muuttamaan kuvaustilanteessa viittomia, vaikka olin harjoitellut eri versioilla. Muutimme kuvausvaiheessa vielä esimerkiksi edellä mainitun ”sillä”-kohdan Isä meidän -rukouksesta.

Pukeuduin kuvauksissa mustaan paitaan. Mennessäni Kirkkohallitukseen kuvaamaan, en ollut täysin varma taustan väristä, joten ajattelin mustan olevan varma valinta. Videoiden taustaksi valikoitui valkoinen, joten musta sopi siihen hyvin. Myös jokin muu tumma väri olisi mielestäni ollut täysin sopiva. Hiukset sidoin taakse, jotta ne eivät olisi kasvojen edessä tai käsien tiellä viittoessa.

4.4 Translitteroinnin analysointi

Huulio on viitotussa puheessa tärkein osa, joten se oli myös työssäni merkittävässä roolissa. Olisin voinut harjoitella huuliota vielä hieman enemmän. Erityisesti sanojen loppupäätteet olisivat voineet olla aavistuksen selkeämpiä. En kuitenkaan halunnut huulion olevan ylikorostunut, vaikka olikin tärkeää, että huulio on selkeä. Osittain vastuuta voi myös antaa katsojalle tai kuulijalle, sillä useimmat ovat oppineet kyseiset tekstit ulkoa esimerkiksi rippikoulussa. Suurimmalle osalle tekstit ovat siis luultavasti jo tuttuja. Yksittäiselle henkilölle, joka ei tunne tekstejä, voisin tulkkina käyttää vielä selkeämpää huuliota, mutta tähän nimenomaiseen videoon halusinkin sen olevan hieman hillitympi.

Rytmin löytäminen Isä meidän -rukoukseen, uskontunnustukseen ja Herran siunaukseen oli opinnäytetyössä haastavin asia. Seurakunta viittoo mukana, joten rytmi ja tarpeeksi hidas viittominen oli tärkeää. Ensimmäisessä harjoitusversiosani toinen opiskelija luki rukoukset ääneen, jolloin pystyin vain viittomaan mu-

kana. Tässä oli ongelmana kuitenkin se, että vastuu rytmistä ja tahdistä oli tällöin toiselle opiskelijalla. Oli parempi, että myöhemmin puhuin tekstit itse, jolloin olin itse vastuussa kaikesta. Olin tyytyväinen lopullisessa versiossa rytmiin, mutta en tiedä, kuinka helppoa seurakunnan on viitto mukana, joten voi olla, että rukoukset olisivat voineet olla vielä aavistuksen hitaampia ja niissä olisi voinut olla hieman pidempiä taukoja väleissä.

Työtä oli mielestäni harjoiteltu tarpeeksi, joten siihen olen tyytyväinen. Jos olisin päättänyt kuvaamaan lopullisen version koululla ja siten itse ollut vastuussa myös teknisestä puolesta, en olisi ehkä ollut niin tyytyväinen lopputulokseen. Editoinnin kanssa oli hankaluuksia jo ensimmäisillä kerroilla, joten olin helpottunut, että sen hoiti ammattilaiset. Sain itse keskittyä tärkeimpään eli viittomiseen ja tekstien puhumiseen.

Kysyin monelta eri asiantuntijalta mielipidettä joihinkin viittomiin, joten jossain vaiheessa pelkäsin, että käännöksistä tulee ristiriitaisia. Näin olisi voinut käydä, jos esimerkiksi olisin jossain kohdassa käyttänyt todella viittomakielistä ja visuaalista ratkaisua ja toisessa kohdassa täysin viitotun puheen mukaista. Mielestäni käännöksistä tuli kuitenkin tasapainoiset, eikä viittomavalintojen välillä ole ristiriitaisuuksia.

5 POHDINTA

Opinnäytetyössä haasteellista oli löytää kultainen keskitie täysin perinteisen viitotun puheen ja viittomakielisemmän tyylin välillä. Pohdin sitä, pystyykö viitotulla puheella tekemään käännöstä hengellisen viittomisen rekisterissä. Harjoittelu ja translitterointi-kappaleessa mainitut esimerkit osittain puoltavat sitä, että hengellisen rekisterin käyttö olisi mahdollista. Translitteroidessa viitotulle puheelle pysyy sanasanaisen kääntämisen lisäksi myös kääntämään syvempiä merkityksiä. Hyviä esimerkkejä tästä ovat muun muassa ”tuonelan” viittoma. Käytin KUOLEMA (artikkeli 323) + VALTA (artikkeli 472) -yhdistelmää, sen sijaan että olisin käyttänyt vain esimerkiksi alkukirjainviittomaa T. Uskontunnustuksen sanan ”sikiisi” vastineena käytin ALKAA-viittomaa (artikkeli 659) viittomaa, joka on merkitykseltään sama, vaikka suomenkielinen sana on eri. Myös Isä meidän -rukouksen lopussa sanan ”sillä” käännös on hyvä esimerkki siitä, että viitotulla puheella on mahdollista kääntää kielen pintaa syvemmillä. (ks. sivu 25 edellä).

Samaisessa rukouksessa hyvä esimerkki on myös kohdassa ”päästä meidän pahasta”. Päästää-sanalla on monia eri merkityksiä. Käytin viittomaa VAPAUTTAA (artikkeli 371), joka on merkitykseltään oikea tässä yhteydessä. Jos olisin tehnyt käännökset puhtaasti vain kielen tasolla, en olisi pystynyt kääntämään asioiden merkityksiä. Työssäni halusin kuitenkin pitää rajan siinä, että viittoma ja huulio sopivat yhteen. Sen takia en halunnut käyttää esimerkiksi viittomaa TO-TEUTUA, ja huuliossa olisi ollut ”tapahtua”. (ks. sivu 24 edellä). Kuvittelin työni alussa, että viitotulle puheelle kääntäminen olisi helppoa ja yksiselitteistä, mutta totesin työni edetessä, että vaihtoehtoja esimerkiksi viittomavalinnoille on todella paljon.

Opinnäytetyössäni harjoittelin käännöksissä käytettäviä viittomia paljon, jotta ne olisivat juuri oikein. Olen joskus saanut palautetta, että teen joihinkin viittomiin turhaa toistoa, mutta en ole koskaan saanut tietää tarkalleen, että mitä ne viittomat ovat. Kun tein opinnäytetyötä, ja tutkin viittomia tarkemmin ja sain pa-

lautetta, sain selville ainakin osan näistä viittomista. Opinnäytetyön tekemisen myötä viittomat muuttuivat entistä selkeämmiksi ja tarkemmiksi.

Harjoitusversion tekemisestä oli hyötyä, sillä sen jälkeen pystyin vielä muuttamaan monia kohtia. Olisi kuitenkin ollut parempi, jos olisin jättänyt enemmän aikaa harjoitusversion ja toisen version väliin, jolloin olisin ehtinyt harjoitella muutoksia vielä enemmän. Lisäksi jos olisin jo toisella kuvauskerralla mennyt Kirkkohallitukseen kuvaamaan, olisin välttänyt kolmet kuvaukset. Opinnäytetyössä aikataulu kuitenkin piti hyvin, joten minkään osion kanssa ei tullut liian kiire.

Tällä hetkellä on myös suunnitteilla samasta lähdemateriaalista opinnäytetyö, mutta käänöksissä käytetään tukiviittomia (tekijät: Annamarie Castrén ja Jutta Heikura). Viitotun puheen materiaalin vähyyden vuoksi, olettaisin jatkossakin olevan tarvetta uusille materiaaleille viitotulla puheella. Tutkiessani hengellisen viittomisen rekisteriä, en löytänyt siitä juurikaan materiaalia, joten siihen keskittyvän työn näkisin erittäin hyödylliseksi.

LÄHTEET

- Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Viitotun puheen tutkimushanke. Kuulonhuoltoliitto ry. Viitattu 6.1.2015.
http://www.google.fi/url?url=http://kuuloliitto.fi/document.php%3FDOC_ID%3D63%26SEC%3Db42aae0dbafccb21b8d14854c13876e2%26SID%3D1&rct=j&q=&esrc=s&s
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Niina Hytönen ja Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura, 17–25.
- Kirkkohallitus i.a. Saavutettavuus – osallisuus, yhdenvertaisuus ja esteettömyys. Viitattu 16.2.2015. <http://sakasti.evl.fi/saavutettavuus>
- Keltanen, Outi-Maria 1998. Opiskelutulkin työ ja työtyytyväisyys. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.1.2015. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/7956>
- Kuulokynnys 2009a. Tervetuloa Kuulokynnys esteettömyyssivuille! Viitattu 6.1.2015. <http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/>
- Kuulokynnys 2009b. Viitottu puhe. Viitattu 6.1.2015.
http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatio menetelmat/viitottu_puhe/
- Kuusi, Riitta 2015. Kuurojen pappi, Kirkkohallitus. Helsinki. Sähköpostiviesti 22.4. Vastaanottaja Katariina Pesola. Tuloste tekijän hallussa.

- Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus – haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa Niina Hytönen ja Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura, 182–198.
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen ja Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura, 199–225.
- Martikainen, Liisa & Rainò, Päivi 2014. Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten ja nuorten kuntoutus- ja tulkkauspalvelujen toteutuminen ja tarve tulevaisuudessa. 89/2014. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Kelan tutkimusosasto. Helsinki: Juvenes Print, 11.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a. Kulttuurin saavutettavuus. Viitattu 16.2.2015.
http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/kulttuurin_saavutettavuus.html?lang=fi
- Perttula, Hely 2015. Lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turun toimipiste. Henkilökohtainen tiedonanto 23.4.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. St Michel Print Mikkeli
- Riihimäki, Aili. Miten tulkataan hengellistä tekstiä viittomakielelle? Teoksessa Hannu Honkkila & Bernt Kaustell & Petri Majatie (toim.) Kirkon ja kuuron kohtaaminen – Raportti pohjoismaisesta kuurojenpappien kokouksesta Valamon luostarissa 9.-14.8 1993. Helsingin hiippakunnan tuomiokapituli/Kuurojenpappit, 49–54.

Rissanen, Terhi 1998. The Categories of Nominals and Verbals and Their Morphology in Finnish Sign Language. Licentiate Thesis, General Linguistics. The Department of Finnish and General Linguistics. Turku University, 233.

Rissanen, Terhi 2015. Yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turun toimipiste. Henkilökohtainen tiedonanto 23.4.

saavu – Kirkon saavutettavuusohjelma. Viitattu 14.4.2015.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content5EC5B6>

Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: RT-Print Oy, 189–200.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a. Uskontunnustus. Viitattu 23.4.2015.

<http://www.evl.fi/viittomakieli/uskontunnustus.html>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b. Kirkkokäsikirja. Viitattu 16.2.2015.

http://www.evl.fi/kirkkokasikirja/tietoa_kirkkokasikirjasta.html

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c. Aamenesta öylättiin. Isä meidän -rukous. Viitattu 6.1.2015.

http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Isä_meidän_-rukous

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.d. Aamenesta öylättiin. Herran siunaus. Viitattu 6.1.2015. http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Herran_siunaus

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.e. Aamenesta öylättiin. Uskontunnustus. Viitattu 7.1.2015.

<http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Uskontunnustus>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.f. Aamenesta öylättiin. Kymmenen käskyä. Viitattu 7.1.2015.

http://www.evli2.fi/sanasto/index.php/Kymmenen_käskyä

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.g. Aamenesta öylättiin. Liturgia. Viitattu 16.2.2015. <http://www.evli2.fi/sanasto/index.php/Liturgia>

Suomen Kuurosokeat ry. Viitattu 22.4.2015.

http://www.kuurosokeat.fi/maaritelma/maaritelma_selvennykset.php

Suomen perustuslaki 1999/423. Viitattu 23.2.2015.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tieteen termipankki 2015a. Kielensisäinen kääntäminen. Viitattu 14.4.2015.

http://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstiede:kielensisäinen_kääntäminen

Tieteen termipankki 2015b. Translitterointi (2). Viitattu 23.4.2015.

[http://tieteentermipankki.fi/wiki/Tekstuaalitieteet:translitterointi\(2\)](http://tieteentermipankki.fi/wiki/Tekstuaalitieteet:translitterointi(2))

Tieteen termipankki 2015c. Intersemioottinen kääntäminen. Viitattu 23.4.2015.

http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:intersemioottinen_kääntäminen

LIITTEET

LIITE 1: Isä meidän -rukous

Isä meidän -rukous

SUOMI	GLOSSI	TOISTO	LIIKE/PAIKKA	MUUT TIEDOT
Isä meidän rukous	ISÄ ME RUKOILLA		1y 1 1	
Isä meidän, joka olet taivaissa.	ISÄ ME JOKA TAIVAS		1y 1 1y 3y	Katse 3y
Pyhitetty olkoon sinun nimesi.	PYHÄ OMA NIMI		1 3y 1	Katse 3y Katse 3y
Tulkoon sinun valtakuntasi.	TULLA OMA VALTAKUNTA		3y -> 1 3y 1	Katse 3y -> 1 Katse 3y Katse 3y
Tapahtukoon sinun tahtosi myös maan päällä niinkuin taivaissa.	TAPAHTUA OMA TAHTO MYÖS MAAPALLO OSOITUS/TÄÄLLÄ SAMA TAIVAS		1 3y 1 1 1 1 3y	Katse 3y Katse 3y, mol kädet Katse 3y
Anna meille tänä	ANTAA TÄNÄÄN		3y -> 1 1	Katse 3y -> 1

päivänä	PÄIVÄ	1	
meidän	ME	1	
jokapäiväinen	AINA	1y	
leipämme.	LEIPÄ	1	
Ja			
anna	ANTAA	3y -> 1	Katse 3y -> 1
meille			
meidän	ME		
syntimme	SYNTI	4	
anteeksi,	ANTEEKSI	1y	
niin kuin	SAMA	1	
mekin	ME	1	
anteeksi	ANTEEKSI	1y	
annamme,	ANTAA		Katse 3
niille,	NE	3	Katse 3
jotka	JOTKA	1y	Katse 4
ovat			
meitä	ME	1	
vastaan	VASTAAN	1	
rikkoneet.	RIKKOA.	1	
Äläkä	ÄLÄ	1	Katse 3y
saata	SAATTA	1	
meitä	ME	1	
kiusaukseen,	LANGETA		
vaan			
päästä	VAPAA	1	
meidät	ME	1	
pahasta.	PAHA	1y	
Sillä	NYT	1	
sinun	OMA	3y	Katse 3y
on			
valtakunta	VALTA	1	
ja			
voima	VOIMA	1	Katse 3y
ja			
kunnia	KUNNIA	1y	Katse 3y -> 3a
iankaikkisesti.	IKUINEN	1y	
Aamen.	AAMEN	1	Katse 1a

LIITE 2: Herran siunaus

Herran siunaus

SUOMI	GLOSSI	TOISTO	LIIKE/PAIKKA	MUUT TIEDOT
Herran siunaus	HERRA SIUNATA		3y 1	
Herra siunatkoon teitä ja varjelkoon teitä.	HERRA SIUNATA TE SUOJATA TE		3y 1 2 1 2	Katse 3y
Herra kirkastakoon kasvonsa teille ja olkoon teille armollinen.	HERRA KIRKAS KASVO TE TE ARMO		2y 1 1y 2 2 1y	Katse 3y
Herra kääntäköön kasvonsa teidän puoleenne ja antakoon teille rauhan.	HERRA KÄÄNTÄÄ KASVO TE ANTAA TE RAUHA		3y 1 1y 2 2 2 1	Katse 3y
Isän ja pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Amen.	ISÄ POIKA PYHÄ HENKI NIMI AAMEN		1y 1y 1 1y 1 1	Katse 1a

LIITE 3: Uskontunnustus

Uskontunnustus

SUOMI	GLOSSI	TOIS- TO	LII- KE/PAIKKA	MUUT TIE- DOT
Uskontunnustus	USKO		1y	
	TUNNUSTAA		1y	
	JULISTAA		1y	
Minä	MINÄ		1	
uskon	USKOA		1y	
Jumalaan,	JUMALA		3y	katse 3y
Isään,	ISÄ		1y	
Kaikkivaltiaaseen	KAIKKI + VALTA		1	
taivaan	TAIVAS		3y	katse 3y
ja				
maan	MAAPALLO		1	
Luojaan,	LUOJA		1	
ja				
Jeesukseen	JEESUS		1	
Kristukseen,	KRISTUS		1y	
Jumalan	JUMALA		3y	katse 3y
ainoan	AINOA		3y	katse 3y
poikaan,	POIKA		1y	katse 3y
meidän	ME		1	
Herraamme,	HERRA		3y	katse 3y
joka	JOKA		1y	
sikisi	ALKAA		1	
Pyhästä	PYHÄ		1	
Hengestä,	HENKI		1y	
syntyi	SYNTYÄ		1	
neitsyt	NEITSYT		1y	
Mariasta,	NAINEN + M		1	
kärsi	KÄRSIÄ		1	
Pontius	P P	x	1	
Pilatuksen				
aikana,	AIKA		1Y	
ristiinnaulittiin,	RISTIINNAULITA		1	
kuoli	KUOLLA		1	

ja			
haudattiin,	HAUDATA	3a	
astui	ASTUA ALAS	3	
alas			
	KUOLEMA + VAL-		
tuonelaan,	TA	1	
nousi	NOUSTA	3 -> 1	
kolmantena	KOLMAS	1	
päivänä	PÄIVÄ	1	
kuolleista,	KUOLEMA	1	
astui	ASTUA YLÖS	1 -> 3y	katse 3y
ylös			
taivasiin,	TAIVAS	3y	katse 3y
istuu	ISTUA	1	
Jumalan,	JUMALA	3y	katse 3y
Isän,	ISÄ	1y	
Kaikkivaltiaan,	KAIKKI + VALTA	1	
oikealla	OIKEA	3y	katse 3y
puolella			
ja			
on			
sieltä	OSOITUS	3y	katse 3y
tuleva	TULLA	3y -> 1	katse 3y -> 1
tuomitsemaan	TUOMITA	1	
eläviä	ELÄÄ	1	
ja			
kuolleita,	KUOLLA	1	
ja			
Pyhään	PYHÄ	1	
Henkeen,	HENKI	1y	
pyhän	PYHÄ	1	
yhteisen	YHTEINEN	1	
seurakunnan,	SEURAKUNTA	1	
pyhain	PYHÄ	1	
yhteyden,	YHTEINEN	1	
syntien	SYNTI	1	
anteeksiantami-	ANTEEKSI + AN-		
sen,	TAA	1 + 3y -> 1	katse 3y -> 1
ruumiin	RUUMIS	1	
ylös-nousemisen	YLÖSNOUSTA	3 -> 1	
ja			
iankaikkisen	IKUINEN	1y	
elämän.	ELÄMÄ	1	

LIITE 4: Kymmenen käskyä

Kymmenen käskyä

SUOMI	GLOSSI	TOISTO	LIIKE/PAIKKA	MUUT TIEDOT
Kymmenen käskyä.	KYMMENEN KÄSKY LAKI	xx	1 1y 1	
Ensimmäinen käsky:	ENSIMMÄINEN KÄSKY LAKI		1 1y 1	
Minä olen	MINÄ		1	
Herra, sinun Jumalasi,	HERRA OMA JUMALA		3y 2 3y	katse 3y
sinulla ei saa olla muita jumalia.	OSOITUS EI-SAA MUU JUMALA		2 1 1 3y	katse 3y
Toinen käsky:	TOINEN KÄSKY LAKI		1 1y 1	
Älä käytä väärin Herran, Jumalasi nimeä.	ÄLÄ KÄYTTÄÄ VÄÄRÄ HERRA JUMALA NIMI		1 1 1y 3y 3y 1	katse 3y katse 3y
Kolmas käsky:	KOLMAS KÄSKY LAKI		1 1y 1	
Pyhitä	PYHÄ		1	

lepopäivä.	LEPO + PÄIVÄ	1
Neljäs käsky:	NELJÄS KÄSKY LAKI	1 1y 1
Kunnioita isääsi ja äitiäsi.	KUNNIOITTA OMA + ISÄ OMA + ÄITI	1 1y 1y
Viides käsky:	VIIDES KÄSKY LAKI	1 1y 1
Älä tapa.	ÄLÄ TAPPAA	1 1
Kuudes käsky:	KUUDES KÄSKY LAKI	1 1y 1
Älä tee aviorikosta.	ÄLÄ TEHDÄ AVIO + RIKOS	1 1 1
Seitsemäs käsky:	SEITSEMÄS KÄSKY LAKI	1 1y 1
Älä varasta	ÄLÄ VARASTAA	1 1
Kahdeksas käsky:	KAHDEKSAS KÄSKY LAKI	1 1y 1
Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi.	ÄLÄ SANOA VÄÄRÄ TODISTAA LÄHIMMÄINEN	1 1y 1y 1 1
Yhdeksäs	YHDEKSÄS	1

käsky:	KÄSKY		1y
	LAKI		1
Älä	ÄLÄ		1
tavoittele	TAVOITELLA		1
lähimmäisesi	LÄHIMMÄINEN		1
omaisuutta.	OMAISUUS		1
Kymmenes	KYMMENES		1
käsky:	KÄSKY		1y
	LAKI		1
Älä	ÄLÄ		1
tavoittele	TAVOITELLA		1
lähimmäisesi	LÄHIMMÄINEN		1
puolisoa,	PUOLISO		1
työntekijöitä,	TYÖ		1
	HENKIÖ	xx	3
karjaa	KARJA		1y
äläkä	ÄLÄ		1
mitään,	MITÄÄN		1
mikä	MIKÄ		1
hänelle	HÄN		1
kuuluu.	KUULUA		1

LIITE 5: Viitotun puheen suositukset

Viitotun puheen seminaarissa 22.3.2003 julkistettiin Viitotun puheen työryhmän laatimat suositukset. Näiden suositusten toivotaan leviävän viitotun puheen käyttäjien, tulkkien ja opettajien hyödyksi ympäri Suomen. Viitotun puheen suosituksia työstetään ja tarkastetaan sekä niiden levittämistä jatketaan edelleen. Viitottu puhe on huuliluvun tukimenetelmä. Selkeä huulio on erityisen tärkeä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viitotomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa. Kaikkia sanoja ei siis viitota. Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä. Minä en kärsi kuunnella sinua (MINÄ+EI+JAKSA+KUUNNELLA+SINÄ) Suositusten merkintäjärjestelmässä ISOLLA kirjoitetut sanat tarkoittavat viittomia. Numerot, esim. OMA-1(minun), OMA2(sinun), OMA-3(hänen) tarkoittavat viittoman paikkaa viittomatilassa tai vartalolla Juha Paunun Viito elävästi -kirjan merkintäjärjestelmää mukaillen.

Sormitus - sormitetaan perusmuodossa, jos se sopii lauseen rakenteeseen, tarvittaessa käytetään osoitusta tai sormitetaan sana taivutusmuodossa.

Minä asun Oulaisissa. (MINÄ+ASUA+sorm.O-U-L-A-I-S-I-S-S-A)

Minä asun Maskussa. (MINÄ+ASUA+sorm.M-A-S-K-U)

Sormituksessa on pidettävä käsi lähellä suuta, jotta huulio ja käsi näkyvät yhtä aikaa. Käsi ei saa liikkua näkökentän ulkopuolelle.

Yhdyssanat - käytetään viittomakielen mukaisia viittomia, ei sanasta sanaan

Isäni on talonmies. (OMA-1+ISÄ+TALONMIES) talonmies viittomakielen mukaisesti, EI TALO+MIES

Kuulonhuoltoliitto (HUONOKUULOINEN+LIITTO)

Verbien kieltomuodot - käytetään kieltomuotoja, jolloin lauseeseen voi joskus tulla kaksinkertainen kieltö

Minä en todellakaan halua unohtaa sinua koskaan. (MINÄ+EI+TODELLA+EI-HALUTA+UNOHTAA+SINUA+EI-KOSKAAN)

Toteava olla – ei viitota, sanotaan vain huuliolla

Minä olen iloinen. (MINÄ+ILOINEN)

Minä olin iloinen. (MINÄ+JO+ILOINEN)

Jos mennyt aikamuoto ilmenee lauseessa muutoin, imperfektin tunnusta JO ei tarvita.

Omistava olla – käytetään tarvittaessa

Onko sinulla lapsia? (OMISTAA+SINÄ+LAPSIxx)

Omistus - OMA-viittoman monikkoon liitetään persoonapronomini tarvittaessa. Minun (OMA-1) sinun (OMA-2) hänen (OMA-3) meidän (OMA-1) teidän (OMA-2) heidän (OMA-3)

Kun lauseessa on possessiivisuffiksi(=omistusliite sanan perässä, esim. autoni, autosi, autonsa, automme, autonne, autonsa), OMA viitotaan ennen pääsanaa. Autoni on todella vanha. (OMA-1+AUTO+TOSI+VANHA)

-isi – viittomaa käytetään tarvittaessa toteavan olla- ja muiden verbien yhteydessä merkityksessä olisi.

Olisin iloinen, jos voittaisin Lotossa. (MINÄ+ISI+ILOINEN+JOS+VOITTAA+LOTTO)

Jos voittaisin Lotossa, olisin iloinen. (JOS+MINÄ+VOITTAA+LOTTO+MINÄ+ILOINEN)

Haluaisin lähteä kotiin. (MINÄ+HALUTA+LÄHTEÄ+KOTIIN)

Ei olisi mukava olla tällaisella ilmalla ulkona. - Ei olisi.
(EI+MUKAVA+ULKONA+TÄLLAINEN+SÄÄ. - EI)

Kohteliaassa kysymyksessä ”Avaisitko ikkunan?”, riittää kohtelias ilme, ei viitota –isi-viittomaa (AVATA+SINÄ+IKKUNA)

Persoonapronomini - viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa, kun suomen kielen verbimuoto sisältää persoonan

Tulimme kotiin ihan äsken. (ME+TULLA+KOTI+ÄSKEN)

Juoksen kotiin. (MINÄ+JUOSTA+KOTI)

Kysymys - kysymyslauseeseen kuuluu ilme ja kehon liike sekä osoitus tai persoonapronomini.

Viittomajärjestys: Juoksetko vai käveletkö? (JUOSTA+KÄVELLÄ+SINÄ)

Kysymysviittomia käytetään viittomakielen mukaisesti. Esim. kellonajasta kysyttäessä, Mihin aikaan tapaamme? (KELLO+ME+TAVATA), tai määrästä kysyttäessä, Paljonko sinulla on rahaa? (MONTA+SINÄ+OMISTAA+RAHA)

Vahvistavat ilmaukset - viittomakielen mukaiset tai pelkkä huulio

Olet todella kaunis. (SINÄ+TODELLA+KAUNIS)

Minulla on aika paljon rahaa. (MINÄ+PALJON+RAHA)

Demonstratiivipronominit (tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne) - osoitetaan tai käytetään pelkkää huuliota

Relatiivipronominit (joka, mikä) - käytetään tilanteeseen sopivaa viittomaa tai osoittelua - EI J-KIRJAINTA (Se tyttö, jonka tapasit, oli sisareni.) (TYTTÖ,+KUKA+SINÄ+TAVATA+JO,+JO+OMA-1+SISAR)

Talossa, jossa asuin lapsena, oli vihreä ovi. (TALO+OS+MINÄ+ASUA+LAPSI,+OMISTAA+JO+VIHREÄ+OVI)

Auto, jonka ajattelin ostaa, on liian kallis. (AUTO+MINÄ+AJATELLA+OSTAA,+LIIAN+KALLIS)

Kun-sana - viittomakielen mukaisesti, ei käytetä kuvasanakirjan viittomaa 133.8

Kun olin pieni, asuin maalla. (AIKAISEM-MIN+MINÄ+PIENI,+MINÄ+ASUA+MAASEUTU)

Kun alkaa sataa, lähden kotiin. (MYÖHEM-MIN+ALKAA+SATAA,+MINÄ+LÄHTEÄ+KOTI)

Vertailu - komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa

Tämä on vaikein lause. (OS.+VAIKEA-superl.tunnus+LAUSE)

Entinen autoni kulki nopeammin kuin vanha. (OMA-1+AIKAISEMMIN+AUTO+AJAA+NOPEA+kompar.tunnus+VANHA)

Samanlaisia vertailtaessa kuin=SAMA, poikkeus:

Sinä olet yhtä vanha kuin minä. (SINÄ+SAMA+VANHA+MINÄ)

komparatiivin kanssa KUIN sanotaan vain huuliolla Komparatiivissa samoin kuin viittomakielessä komparatiivin tunnuksen suunta vaihtuu, kun jotain on vähemmän: halvempi

Ilmeet - käytetään myös viitotussa puheessa, kunhan huulio on selkeä ja näkyvissä. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat ymmärtämistä, mutta pelkkä ilme ei riitä vaan tarvitaan myös huulio ja mahdollisesti viittoma.

Tilan käyttö - käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotteivät viittomat poistu näkökentästä.

Polysynteettiset viittomat (klassifikaattorit) - käytetään myös viitotussa puheessa

Kynät ovat pöydällä rivissä. (KYNÄ+PÖYTÄ+kuvaile etusormella kuinka kynät on aseteltu riviin)

Perfekt (on ollut) Olen juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA)

Pluskvamperfekt (oli ollut) Olin juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA+JO-tarvittaessa)

LIITE 6: Videot

Kirkkokäsikirjan tekstit Isä meidän -rukous, uskontunnustus, Herran siunaus ja kymmenen käskyä löytyvät viitotulla puheella alla olevasta linkistä.

sakasti.evl.fi/viitottupuhe